

KIS-347 – Gl. **pour-soi, en-soi**

(JE da GE – 15 03 87)

Abaoe ur pennad e felle din skrivañ deoc'h diwar-benn ur gudenn o tennañ d'ar vredenizh hag emichañs d'ar vredenizh ha d'ar bredelfennerezh.

Pa lenner skridoù gallek diwar-benn danvezioù o sellout ouzh ar seurt diskiblezhioù e kouezher alies war anvekadurioù evel **le je, son je**, h.a. Petra dalv ar **je** gallek-mañ? Anat eo ne gaver roud ebet anezhañ en ho k“Geriadur ar Bredelfennerezh”. Ne gomzit eno nemet diwar-benn **ar me, an dreistme, ar se**, h.a. An arbennigour galleg, avat, a ra an diforc'h etre ar **je** hag ar **moi**. Hag e brezhoneg ne welan ket kaer gant peseurt ger, en diavaez eus **me**, e c'hallfed treiñ ar **je** gallek-se. Kembreiz a rafe a-walc'h gant **innau** marteze. Ha c'hoazh !

Penaos treiñ ervat **le soi** ? Da gentañ e lavarinn ne gredan ket e ve ur ger kevatal da **soi** e brezhoneg. Ne gaver e gwirionez nemet an anvekadur **le soi, an-unan** pe **annen** ("den"), **on** ("l'homme") e galleg. A-walc'h e vefe neuze skrivañ **an unan** hep barrennig etre **an** hag **unan**, rak, lakaat ar varrennig amañ a dalv kement ha lavarout e vez **an-unan** oc'h amparañ ur c'hevanad geriel hag e tlefed neuze, hervez pep kempoellded yezhadurel skrivañ **an an-unan** pa droer **le soi**.

(GE da JE – 17 03 87)

Gl. **(le) moi, (le) je**. Ne c'haller kompren netra en arverioù a ra aozerion c'hall 'zo eus an daou raganv kentañ gour pennanvaet-se ma ne seller ket da gentañ an arverioù klasel.

Ent klasel e tisparter **me** ar prederour ha **me** ar bredoniour. An daou geal-se a gaver en o furm eeunañ e-barzh frazennoù e-giz : **me a soñj ennon, je pense à moi, I think of myself**. Ar raganv kentañ, rener ar frazenn, a arouez ur "me" na c'haller soñjal netra war e zivoud dre an arbenn eeun ma paouezfe neuze a vezañ *dangorenn* evit dont da vezañ *ergorenn* ar soñjal, pezh a rafe d'ar raganv en arouez kouezhañ da

renk ar renadenn ; diwar ar seurt evezhiadenn e voe danzeet gant Kant keal an **transzendentales Ich** ; keal, ha n'eo ket meizad, rak un dislavar zo en e zanzeadur a ra anezhañ un ergorenn lavar pa na c'hell ket bezañ ergorenn dezev ; e Gl. e reer gant **moi transcendantal, sujet transcendantal**. An eil raganv, renadenn ar frazenn, a verk ar “me” a c'haller dezevout ha komz anezhañ, ar **me ergorenn**, danvez studi ar Vredoniezh (mar bez kudenn gantañ ez eo unan divezel, dezgeriet evel-henn : “Ha kontrol n'eo ket da vri mab-den ober anv eus ur **me ergorenn?**” Gant an dislavar-se edo prederiet Pascal endeo).

Bezef pe vezef, evit an eil keal hag egile, e ra an aozerion glasel gant an un termen bep taol : Gl. **moi**, Al. **Ich**, Sz. **ego**. Kavout a reer ivez un termenou Gl. **ego**, Al. **Ego, Selbst**, Sz. **I, self**, hogen arveret e vezont pe evel kenster, pe e troiennoù arbennik (da skouer : Sz. **looking-glass self**, Al. **Spiegel-Selbst** (Gl. **moi en miroir**, ma emañ kemeradur **moi** nes da ster boas **soi**), met nepred ne vez kevenebet **moi** ha **je** en arverioù klasel.

Gant aozerion gempredel 'zo e kaver, hag e galleg hepken pa ouzon, ar c'hevenebadur-se. Liesseurt eo avat an doareoù kevenebañ, ha zoken alies kontrol, ar **je/moi** dodet gant ur prederour o klotañ a-getep gant ar **moi/je** dodet gant unan all. Evit Blondel, ez eo ar **je** gouzrec'h an anaoud (e tu an dangorenn enta) hag ar **moi** hollad doareoù hiniennel ar gouzrec'h (e tu an ergorenn enta). Met evit Brémond, ez arouez ar **je** an emskiant c'horre, ar **moi** an emskiant don, h.a. Un dra na ouzon ket eo penaos e reer er yezhoù all pa droer diwar c'halleg an aozerion a lak kemm etre **je** ha **moi** ; da wiriañ e ve, met krediñ a ran e reer e Sz. gant an daouad **ego** ha **self**.

Ur poent zo da verkañ : etre ar **je** hag ar **moi** kevenebet gant ne vern pe aozer n'eo ket brasoc'h ar c'hemm eget etre ar **moi** freudek ha, lakaomp, ar **moi** kantek, huserlek pe sartrek. Ha koulskoude e kendalc'h an holl da arverañ an hevelep termen evit meizadoù disheñvel bras. Ne ran ket anv eus an diskiblezhioù o paotaat en 20th kantved, evel an **Ego Psychology**, deverad amerikan eus damkaniezh Freud, o kevenebañ daou "wiskad" er me, ar me e darempred gant ar se hag ar me troet ouzh ar bed diavaez, hemañ diwezhañ kalz pouezuoc'h evit an aozerion amerikan eget evit diskibion europat Freud (aes eo kompren perak !)

Goude anzav n'eo ket a bouez bras er preder nag el lavar gallout kevenebañ **je** ha **moi**, e komprenan ho pefe c'hoant degas e brezhoneg ar c'hevenebadur-se. O vezañ ma ne c'hellomp kontañ war ur raganv gour (re risklet e ve muturniañ ar furmoù **ennon, din**, h.a. hag ober gant ***on, *in**), e welan daou hent : pe degemer war-eeun ar ger **je** o vezañ ma rankfed bep taol ober an anv a'n aozer m'en amprester digantañ (**je** e

ster Blondel, h.a.) ; pe ober gant **ego**. An diskoulm-mañ a gavan ar bastusañ, rak, ouzhpenn ar c'hevenebadurioù kent, e lezfe an nor digor da gevenebadurioù nevez o tiwanañ e preder an aozerion vrezhoneger.

Gl. **(le) soi**. Tremen eus ar c'hentañ d'an trede gour zo bet un doare da hollekaat, ar **soi** o vezañ ar pezh ez eo pep **moi** evitañ e-unan. Tro en deus roet an hollekadur-se, evel ma oa da c'hortoz, d'ur bern dispakadurioù ster o kevenebañ **soi** ha **moi** e meur a zoare. Ne venegin nemet ar plakadur graet gant Brémont eus an daouad **le moi – le soi** diwar an daouad freudek **das Ich – das Es**, na voe ket heuliet, pa ouzoc'h e kemerer **le ça** hiziv da gevatal da **das Es**. Bez' ez eus avat un astenn ster a zo chomet e yezh ar Brederouriezh : o trevonnañ kelc'h mab-den, e komzer eus **la chose en soi**, eleze "ar pezh ez eo an dra ennañ e-unan".

E Sz. e reer gant **itself, in itself**, a-wechoù gant **(the) self** (termen o klotañ gwech gant Gl. **moi**, gwech gant Gl. **soi**). En Al., gant **sich, an sich**, a-wechoù gant **Selbst**.

Warlene e'm boa boulc'het ur studienn war an danvez-mañ end-eeun ha degouezhet oan gant an hevelep diskoulm ha c'hwil. Setu amañ arroudoù eus va brouilhed :

Gl. **en-soi – pour-soi**, Al. **an sich – für-sich(-sein)**, Sz. **in itself – (being) for itself**.

E Br., pa vez geriet an divoud, e reer gant ar gour : **an dra ennañ e-unan, an hinienn enni he-unan**. Pa na vez ket geriet, e reer gant an dic'hour **an-unan** :

"Avoir conscience, c'est exister *pour soi*." (MAINE DE BIRAN.)

"Emouezañ zo revout *evit an-unan*".

Kinnig a ran ober dalc'hmat gant an dic'hour : *ar boud evit an unan, en unan*.

Ouzhpenn se ez eus un dibab d'ober etre ar furm boaziet er yezh klasel : **unan**, hag ar furm all, ken reizhistorek : **un**.

Tuet on da zibab ar furm-mañ diwezhañ, ha lavarout : **evit an-un, en-un**, dre an abegoù-mañ :

– berroc'h eo, ha hepkoriñ a ra distagadoù diheson evel : **an an-unan**,

– reiñ a ra tro da geñverioù furmel gant troiennoù all eus yezh ar preder evel **arun** (hep kontañ an holl zevedadoù all diwar **un** : **unded** ~ **unanded**, **unel** ~ **unanel**, **unvez**).

"Le *Pour-soi* en tant qu'il n'est pas *soi* est une présence à *soi* qui manque d'une certaine présence à *soi* [la présence de l'*en-soi*, laquelle est coïncidence] et c'est en tant que manque de cette présence qu'il est présence à *soi*." (Jean-Paul SARTRE.)

[GE da JE. – Digarez evit ar bomm flabachek-se, met dav oa dibab ur skouer barr gant an diaesterioù !]

"An *evit-an-un* e kement ma n'eo ket *an-un* zo un *emerouez* a ra diouer dezhañ en un doare ar gouez ouzh *an-un* [eleze gouez an *en-un*, a zo *arunded*] hag *emerouez* eo e kement ma ra diouer dezhañ ar gouez-se endeeun."

Ar frazenn sibillek-se a ra dave d'an dislavar kozh, meneget c'hoazh e derou al lizher-mañ : an den, da emanaout, a rank emfaoutañ en un anavezer hag un anavezad ; a-raok ar faoutañ ampleget gant an anaoud, e steuz an den evel en-un, evel arunded gantañ e-unan, hag ez a d'un *evit-an-un*.

Diwar vont, e tennan an evezh war an daou gemeradur a zo e frazenn Sartre d'ar Gl. **présence** hag a'm eus kavet mat treiñ dre dermenoù disheñvel : **erouez** "bezañs daveel" (alese arver an araogenn **da** : **erouez da**) ; **gouez** "bezañs dizave" (alese arver an araogenn **ouzh** [ar c'herienn **gouez da** he deus ur ster all]). Un eñvorenn, un dec'hmegadenn pe forzh pe zerc'hadenn a c'hell bezañ **erouez** din, koulz hag un endro traoù pe dud – un darempred gwan, dibersonel, zo empleget gant keal an **erouez**. En eneb, e kement ma'z eo an den ur **gouez**, ez eo un an-un er ster kreñv, e c'hell ren gant gouezioù all darempredoù gwiron, personel. Setu perak e kav din e ranker araogennañ gant **ouzh**, **gouez ouzh** o verkañ ur c'heñver gwerc'hel, kemplezh, digor, a zen da zen, a anien disheñvel diouzh ar c'heñver arouezet dre **erouez da**. (Evit istor ar Brederouriezh, ez anavezit savlec'hiadur Jean-Paul Sartre en degouezh : evitañ, unan a zaou, pe ez eur un **en-un** ha neuze dic'halloud da anaout netra, pe ez eur un **evit-an-un** hag e vezer **emouez** ouzh **an-un** hag ouzh an dud all met neuze an **emouez-se** zo dre ret un **emerouez** ha nepred ur **gouez** diles – alese e aforism brudet : "An ifern eo ar re all.")